

ACTE ALE ÎNALTEI CURȚI DE CASAȚIE ȘI JUSTIȚIE

ÎNALTA CURTE DE CASAȚIE ȘI JUSTIȚIE

COMPLETUL PENTRU DEZLEGAREA UNOR CHESTIUNI DE DREPT ÎN MATERIE PENALĂ

DECIZIA Nr. 54

din 23 martie 2026

Dosar nr. 2.540/1/2025

Completul compus din:

Eleni Cristina Marcu	— președintele Secției penale a Înaltei Curți de Casație și Justiție — președintele completului
Rodica Aida Popa	— judecător la Secția penală
Lavinia Valeria Lefterache	— judecător la Secția penală
Simona Elena Cîrnaru	— judecător la Secția penală
Alin Sorin Nicolescu	— judecător la Secția penală
Anca Barbu	— judecător la Secția penală
Andreea-Mona Cazacu	— judecător la Secția penală
Titiana Ilieș	— judecător la Secția penală
Adina-Adriana Radu	— judecător la Secția penală

1. S-a luat în examinare sesizarea formulată de către Curtea de Apel București — Secția I penală prin care se solicită pronunțarea unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea următoarei chestiuni de drept:

„În interpretarea dispozițiilor art. 273 din Codul penal, sunt întrunite elementele constitutive ale infracțiunii de mărturie mincinoasă în cazul în care o persoană citată în calitate de martor în procesul penal refuză, înainte sau după depunerea jurământului, să facă orice fel de declarații?”.

2. Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală a fost constituit conform prevederilor art. 476 alin. (6) raportat la art. 473 alin. (8) din Codul de procedură penală și art. 34 alin. (4) din Regulamentul privind organizarea și funcționarea administrativă a Înaltei Curți de Casație și Justiție, aprobat prin Hotărârea Colegiului de conducere al Înaltei Curți de Casație și Justiție nr. 20/2023, cu modificările și completările ulterioare (*Regulamentul*).

3. Ședința este prezidată de către președintele Secției penale a Înaltei Curți de Casație și Justiție, doamna judecător Eleni Cristina Marcu.

4. La ședința de judecată participă Florin Nicușor Mihalache, magistrat-asistent în cadrul Secțiilor Unite, desemnat în conformitate cu dispozițiile art. 36 din Regulament.

5. Procurorul general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție este reprezentat de doamna Ecaterina Nicoleta Eucarie, procuror în cadrul Secției judiciare a Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție.

6. Magistratul-asistent a prezentat referatul cauzei, învederând că, drept urmare a solicitărilor formulate, în temeiul art. 476 alin. (10) raportat la art. 473 alin. (5) din Codul de procedură penală, au fost transmise puncte de vedere de către curțile de apel, Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, Facultatea de Drept din cadrul Universității Babeș-Bolyai, Facultatea de Drept din cadrul Universității de Vest din Timișoara, Facultatea de Drept din cadrul Universității din Oradea și Facultatea de Drept din cadrul Universității Transilvania din Brașov.

7. Totodată, a arătat că raportul întocmit de către judecătorul-raportor a fost depus la dosar, acesta fiind comunicat părților, potrivit dispozițiilor art. 476 alin. (9) din Codul de procedură penală.

8. Președintele Completului pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală, doamna judecător Eleni Cristina

Marcu, constatând că nu sunt chestiuni prealabile, a acordat cuvântul în dezbateri.

9. Reprezentantul Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, doamna procuror Ecaterina Nicoleta Eucarie, având cuvântul referitor la chestiunea de drept supusă dezlegării, a apreciat că în cauză sunt îndeplinite cumulativ condițiile de admisibilitate prevăzute de dispozițiile art. 475 din Codul de procedură penală.

10. În acest sens, a învederat că din analiza încheierii prin care s-a dispus sesizarea Înaltei Curți de Casație și Justiție — Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală rezultă că instanța care a formulat sesizarea este dintre cele prevăzute de art. 475 din Codul de procedură penală, respectiv Curtea de Apel București — Secția I penală, cauza se află în ultimul grad de jurisdicție, problema de drept cu care a fost sesizată Înalta Curte de Casație și Justiție are legătură cu cauza și nu a făcut obiectul unei hotărâri prealabile sau al unui recurs în interesul legii și nici nu formează obiectul unui asemenea recurs.

11. Cu privire la fondul chestiunii de drept supuse analizei, reprezentantul Ministerului Public a opinat în sensul că sunt întrunite condițiile de tipicitate ale infracțiunii de mărturie mincinoasă în cazul în care persoana citată în calitate de martor în procesul penal, după ce i-au fost aduse la cunoștință faptele sau împrejurările de fapt pentru dovedirea cărora a fost dispusă/încuviințată audierea și obligațiile procesuale care îi revin, refuză, înainte sau după depunerea jurământului, să dea o declarație și nu se află într-unul dintre cazurile în care poate invoca beneficiul dreptului de a refuza să fie audiată.

12. Potrivit art. 273 alin. (1) din Codul penal, constituie infracțiunea de mărturie mincinoasă fapta martorului care, într-o cauză penală, civilă sau în orice altă procedură în care se ascultă martori, face afirmații mincinoase ori nu spune tot ce știe în legătură cu faptele sau împrejurările esențiale cu privire la care este întrebă.

13. Stabilirea calității de martor a unei persoane într-o cauză reprezintă atributul exclusiv al organului judiciar, iar momentul dobândirii calității de martor coincide cu momentul citării persoanei în această calitate, astfel că dobândirea acestei calități nu este condiționată de depunerea jurământului sau a declarației solemne.

14. Întrucât legea nu definește sintagma „nu spune tot ce știe”, pentru lămurirea acesteia trebuie avut în vedere sensul obișnuit al termenilor, adică a trece sub tăcere, a ascunde tot sau o parte din ceea ce cunoaște, context în care refuzul martorului de a da o declarație în fața organului judiciar echivalează cu „a nu spune tot ce știe” și, prin urmare, constituie elementul material al laturii obiective a infracțiunii de mărturie mincinoasă.

15. Constatând că nu sunt întrebări de formulat din partea membrilor completului, președintele Completului pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală a declarat dezbaterile închise, iar Completul a reținut dosarul în pronunțare asupra problemei de drept supuse dezlegării.

ÎNALTA CURTE DE CASAȚIE ȘI JUSTIȚIE —
COMPLETUL PENTRU DEZLEGAREA UNOR
CHESTIUNI DE DREPT ÎN MATERIE PENALĂ,

deliberând asupra chestiunilor de drept cu care a fost sesizată, constată următoarele:

I. Titularul și obiectul sesizării

16. Prin încheierea din data de 11 decembrie 2025, pronunțată în Dosarul nr. 11.935/3/2024, Curtea de Apel București — Secția I penală, în temeiul art. 476 alin. (1) raportat la art. 475 din Codul de procedură penală, a sesizat Înalta Curte de Casație și Justiție în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea următoarei chestiuni de drept: „*În interpretarea dispozițiilor art. 273 din Codul penal, sunt întrunite elementele constitutive ale infracțiunii de măturie mincinoasă în cazul în care o persoană citată în calitate de martor în procesul penal refuză, înainte sau după depunerea jurământului, să facă orice fel de declarații?*”.

17. Sesizarea a fost înregistrată pe rolul Înaltei Curți de Casație și Justiție la data de 23 decembrie 2025 cu nr. 2.540/1/2025 și are termen de soluționare la data de 23 martie 2026.

II. Dispozițiile de drept intern relevante sub aspectul obiectului sesizării Înaltei Curți de Casație și Justiție cu privire la pronunțarea unei hotărâri prealabile

Codul penal

Art. 271. — Obstrucționarea justiției

(1) Persoana care, fiind avertizată asupra consecințelor faptei sale:

a) împiedică, fără drept, organul de urmărire sau instanța să efectueze, în condițiile legii, un act procedural;

b) refuză să pună la dispoziția organului de urmărire penală, instanței sau judecătorului sindic, în tot sau în parte, datele, informațiile, înscrisurile sau bunurile deținute, care i-au fost solicitate în mod explicit, în condițiile legii, în vederea soluționării unei cauze, se pedepsește cu închisoare de la 3 luni la un an sau cu amendă.

(2) Dispozițiile alin. (1) nu se aplică în cazul persoanei urmărite sau judecate pentru infracțiunea care formează obiectul procesului penal.

Art. 273. — Mărturia mincinoasă

(1) Fapta martorului care, într-o cauză penală, civilă sau în orice altă procedură în care se ascultă martori, face afirmații mincinoase ori nu spune tot ce știe în legătură cu faptele sau împrejurările esențiale cu privire la care este întrebare se pedepsește cu închisoare de la 6 luni la 3 ani sau cu amendă.

(2) Mărturia mincinoasă săvârșită:

a) de un martor cu identitate protejată ori aflat în Programul de protecție a martorilor;

b) de un investigator sub acoperire;

c) de o persoană care întocmește un raport de expertiză ori de un interpret;

d) în legătură cu o faptă pentru care legea prevede pedeapsa detențiunii pe viață ori închisoarea de 10 ani sau mai mare se pedepsește cu închisoarea de la unu la 5 ani.

(3) Autorul nu se pedepsește dacă își retrage mărturia, în cauzele penale înainte de reținere, arestare sau de punerea în mișcare a acțiunii penale sau în alte cauze înainte de a se fi pronunțat o hotărâre sau de a se fi dat o altă soluție, ca urmare a măturiei mincinoase.

Codul de procedură penală

Art. 114. — Persoanele audiate ca martor

(1) Poate fi audiată în calitate de martor orice persoană care are cunoștință despre fapte sau împrejurări de fapt care constituie probă în cauza penală.

(2) Orice persoană citată în calitate de martor are următoarele obligații:

a) de a se prezenta în fața organului judiciar care a citat-o la locul, ziua și ora arătate în citație;

b) de a depune jurământ sau declarație solemnă în fața instanței;

c) de a spune adevărul.

(3) Calitatea de martor are întâietate față de calitatea de expert sau de avocat, de mediator ori de reprezentant al uneia dintre părți sau al unui subiect procesual principal, cu privire la faptele și împrejurările de fapt pe care persoana le-a cunoscut înainte de a dobândi această calitate.

(4) Pot fi audiate în calitate de martor și persoanele care au întocmit procese-verbale în temeiul art. 61 și 62.

Art. 115. — Capacitatea de a fi martor

(1) Orice persoană poate fi citată și audiată în calitate de martor, cu excepția părților și a subiecților procesuali principali.

(2) Persoanele care se află într-o situație ce pune la îndoială, în mod rezonabil, capacitatea de a fi martor pot fi audiate doar atunci când organul judiciar constată că persoana este capabilă să relateze în mod conștient fapte și împrejurări de fapt conforme cu realitatea.

(3) Pentru a decide cu privire la capacitatea unei persoane de a fi martor, organul judiciar dispune, la cerere sau din oficiu, orice examinare necesară, prin mijloacele prevăzute de lege.

Art. 116. — Obiectul și limitele declarației martorului

(1) Martorul este audiat asupra unor fapte sau împrejurări de fapt care constituie obiectul probațiunii în cauza în care a fost citat.

(2) Audierea martorului poate fi extinsă asupra tuturor împrejurărilor necesare pentru verificarea credibilității sale.

(3) Nu pot face obiectul declarației martorului acele fapte sau împrejurări al căror secret ori confidențialitate poate fi opusă prin lege organelor judiciare.

(4) Faptele sau împrejurările prevăzute la alin. (3) pot face obiectul declarației martorului atunci când autoritatea competentă sau persoana îndreptățită își exprimă acordul în acest sens sau atunci când există o altă cauză legală de înlăturare a obligației de a păstra secretul sau confidențialitatea.

Art. 117. — Persoanele care au dreptul de a refuza să dea declarații în calitate de martor

(1) Au dreptul de a refuza să fie audiate în calitate de martor următoarele persoane:

a) soțul, ascendenții și descendenții în linie directă, precum și frații și surorile suspectului sau inculpatului;

b) persoanele care au avut calitatea de soț al suspectului sau al inculpatului;

c) persoanele care au stabilit relații asemănătoare aceloră dintre soți sau aceloră dintre părinți și copii, dacă dovedesc că au conviețuit sau conviețuiesc cu suspectul sau inculpatul.

(2) După îndeplinirea dispozițiilor art. 119, organele judiciare comunică persoanelor prevăzute la alin. (1) dreptul de a nu da declarații în calitate de martor.

(3) Dacă persoanele prevăzute la alin. (1) sunt de acord să dea declarații, în privința acestora sunt aplicabile dispozițiile art. 120 și 121.

(4) Persoana care îndeplinește una dintre calitățile prevăzute la alin. (1) în raport cu unul dintre suspecti sau inculpați este scutită de obligația de a depune măturie și împotriva celorlalți suspecti sau inculpați, în cazul în care declarația sa nu poate fi limitată doar la aceștia din urmă.

Art. 118. — Dreptul martorului la tăcere și neautoincrimare

(1) Martorul are dreptul să nu declare fapte și împrejurări de fapt care, dacă ar fi cunoscute, l-ar incrimina. Organul judiciar este obligat să îi aducă la cunoștință acest drept înainte de fiecare audiere, în condițiile art. 120.

(2) Probele obținute cu încălcarea prevederilor alin. (1) nu pot fi folosite împotriva martorului în niciun proces penal. Dispozițiile art. 102 alin. (3) și (4) se aplică în mod corespunzător.

(3) Declarația de martor dată de o persoană care, în aceeași cauză, anterior declarației a avut sau, ulterior, a dobândit calitatea de suspect ori inculpat nu poate fi folosită împotriva sa. Organele judiciare au obligația să menționeze, cu ocazia consemnării declarației, calitatea procesuală anterioară.

(4) Dacă martorul se prezintă la audiere însoțit de un avocat, acesta poate asista la audiere.

Art. 119. — Întrebările privind persoana martorului

(1) Dispozițiile art. 107 se aplică în mod corespunzător în cazul audierii martorului.

(2) Martorului i se comunică obiectul cauzei, faptele sau împrejurările de fapt pentru dovedirea cărora a fost propus ca martor și apoi este întrebat dacă este membru de familie sau fost soț al suspectului, inculpatului, persoanei vătămate ori al celorlalte părți din procesul penal, dacă a stabilit relații asemănătoare aceloră dintre soți sau dintre părinți și copii ori se află în relații de prietenie sau de dușmănie cu aceste persoane, precum și dacă a suferit vreo pagubă în urma săvârșirii infracțiunii.

(3) Martorului nu i se adresează întrebările privind persoana sa atunci când față de acesta s-a dispus o măsură de protecție a datelor de identitate.

Art. 120. — Comunicarea drepturilor și obligațiilor

(1) După depunerea jurământului sau a declarației solemne, martorului i se aduc la cunoștință următoarele drepturi și obligații:

a) dreptul de a fi supus măsurilor de protecție și de a beneficia de restituirea cheltuielilor prilejuite de chemarea în fața organelor judiciare, atunci când sunt îndeplinite condițiile prevăzute de lege;

b) obligația de a se prezenta la chemările organelor judiciare, atrăgându-i-se atenția că, în cazul neîndeplinirii acestei obligații, se poate emite mandat de aducere împotriva sa;

c) obligația de a comunica, în scris, în termen de 5 zile, orice schimbare a adresei la care este citat, atrăgându-i-se atenția că, în cazul neîndeplinirii acestei obligații, se poate dispune împotriva sa sancțiunea prevăzută la art. 283 alin. (4);

d) obligația de a da declarații conforme cu realitatea, atrăgându-i-se atenția că legea pedepsește infracțiunea de mărturie mincinoasă;

e) dreptul de a nu declara fapte și împrejurări de fapt care, dacă ar fi cunoscute, l-ar incrimina.

(2) Despre aducerea la cunoștință a drepturilor și obligațiilor prevăzute la alin. (1) se face mențiune în cuprinsul declarației.

Art. 121. — Jurământul și declarația solemnă a martorului

(1) În cursul urmăririi penale și judecării, după îndeplinirea dispozițiilor art. 119, organul de urmărire penală și președintele completului solicită martorului depunerea jurământului sau a declarației solemne.

(2) Organul de urmărire penală și președintele completului îl întreabă pe martor dacă dorește să depună jurământ religios sau declarație solemnă.

(3) Textul jurământului este următorul: „Jur că voi spune adevărul și nu voi ascunde nimic din ceea ce știu. Așa să-mi ajute Dumnezeu!”. Referirea la divinitate din formula jurământului se schimbă în funcție de credința religioasă a martorului.

(4) În timpul depunerii jurământului, cu excepțiile impuse de credința religioasă, martorul ține mâna dreaptă pe cruce sau pe Biblie.

(5) În cazul în care martorul alege să facă o declarație solemnă, textul acesteia este următorul: „Mă oblig că voi spune adevărul și nu voi ascunde nimic din ceea ce știu”.

(6) Dispozițiile alin. (1)-(5) se aplică în mod corespunzător în procedura audierii anticipate, în fața judecătorului de drepturi și libertăți.

Art. 122. — Modul de audiere a martorului

(1) Fiecare martor este audiat separat și fără prezența altor martori.

(2) Martorul este lăsat să declare tot ceea ce știe în legătură cu faptele sau împrejurările de fapt pentru dovedirea cărora a fost propus, apoi i se pot adresa întrebări.

(3) Martorului nu i se pot adresa întrebări privind opțiunile politice, ideologice sau religioase ori alte circumstanțe personale și de familie, cu excepția cazului în care acestea sunt strict necesare pentru aflarea adevărului în cauză sau pentru verificarea credibilității martorului.

Art. 123. — Consemnarea declarațiilor

(1) Consemnarea declarațiilor se face potrivit dispozițiilor art. 110, care se aplică în mod corespunzător.

(2) În cursul urmăririi penale, audierea martorului se înregistrează prin mijloace tehnice audio sau audiovideo, dacă organul de urmărire penală consideră necesar sau dacă martorul solicită expres aceasta și înregistrarea este posibilă.

III. Expunerea succintă a cauzei

18. Curtea de Apel București — Secția I penală este investită, în ultimul grad de jurisdicție, cu soluționarea apelurilor declarate de Parchetul de pe lângă Tribunalul București și apelanții-intimați-inculpați A și B împotriva Sentinței penale nr. 633 din data de 29.05.2025 pronunțate de Tribunalul București — Secția I penală în Dosarul nr. 11.935/3/2024.

19. Tribunalul București — Secția I penală, prin Sentința penală nr. 633 din data de 29.05.2025 pronunțată în Dosarul nr. 11.935/3/2024, a hotărât, printre altele, următoarele:

20. În temeiul art. 273 alin. (1) și alin. (2) lit. d) din Codul penal, cu aplicarea art. 35 alin. (1) din Codul penal și art. 396 alin. (10) din Codul de procedură penală, a dispus condamnarea inculpatului B la pedeapsa de 1 (un) an închisoare, pentru săvârșirea infracțiunii de mărturie mincinoasă, în formă continuată (două acte materiale).

21. În temeiul art. 91 alin. (1) din Codul penal, a dispus suspendarea sub supraveghere a executării pedepsei principale, de 1 an închisoare, pe durata unui termen de supraveghere de 2 ani, stabilit în condițiile art. 92 alin. (1) din Codul penal, ce se va calcula de la data rămânerii definitive a prezentei hotărâri.

22. În temeiul art. 93 alin. (1) din Codul penal, a impus inculpatului respectarea, pe durata termenului de supraveghere, a următoarelor măsuri de supraveghere: să se prezinte la Serviciul de Probațiune București, la datele fixate de acesta; să primească vizitele consilierului de probațiune desemnat cu supravegherea sa; să anunțe, în prealabil, schimbarea locuinței și orice deplasare care depășește 5 zile; să comunice schimbarea locului de muncă; să comunice informații și documente de natură a permite controlul mijloacelor sale de existență.

23. În temeiul art. 93 alin. (2) din Codul penal, a impus inculpatului obligația de a frecventa un program de reintegrare socială derulat de Serviciul de Probațiune București sau organizat în colaborare cu instituții din comunitate.

24. În temeiul art. 93 alin. (3) din Codul penal, a impus inculpatului obligația de a presta, pe parcursul termenului de supraveghere, o muncă neremunerată în folosul comunității, pe o perioadă de 60 de zile, în cadrul Administrației Lacuri, Parcuri și Agreement București (ALPA București) sau în cadrul Autorității pentru Supravegherea și Protecția Animalelor (ASPA).

25. În baza art. 404 alin. (2) din Codul de procedură penală, a pus în vedere inculpatului dispozițiile art. 96 alin. (1) și (4) din Codul penal, referitoare la revocarea suspendării sub supraveghere a executării pedepsei, în cazul nerespectării, cu rea-credință, a măsurilor de supraveghere sau a obligațiilor impuse ori stabilite în sarcina sa sau al săvârșirii unei noi infracțiuni pe parcursul termenului de supraveghere.

26. Pentru a hotărî astfel, prima instanță a constatat că, la data de 4.03.2024, B a fost citat în calitate de martor de organele de cercetare penală din cadrul Secției 19 Poliție, moment în care urmărirea penală avea ca obiect cercetarea infracțiunii de tulburare a ordinii și liniștii publice, prevăzute de art. 371 din Codul penal. În această împrejurare, după aducerea la cunoștință a drepturilor și obligațiilor avute în calitate de martor, inculpatul B a refuzat să dea declarație, precizând că nu dorește să participe la procesul penal. În acest sens, a fost întocmit un proces-verbal în care au fost consemnate cele precizate.

27. Ulterior, la data de 7.03.2024, inculpatul B a fost citat în calitate de martor de organele de cercetare penală din cadrul D.G.P.M.B. — Serviciul Omoruri, moment în care urmărirea penală avea ca obiect cercetarea infracțiunii de tulburare a ordinii și liniștii publice, prevăzute de art. 371 alin. (2) și (3) din Codul penal, și tentativei la infracțiunea de omor, prevăzute de art. 32 alin. (1) din Codul penal raportat la art. 188 din Codul penal. În cadrul declarației date în calitate de martor, inculpatul B a menționat că i-a fost adusă la cunoștință fapta cu privire la care urmează să fie audiat, drepturile și obligațiile pe care le are în calitate de martor și că nu dorește să dea declarație cu privire la cele întâmplate, întrucât refuză să participe la acest proces.

28. La termenul din data de 2 decembrie 2025, Curtea de Apel București — Secția I penală a pus în discuție, din oficiu, sesizarea Înaltei Curți de Casație și Justiție în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile prin care să se statueze, de principiu, asupra chestiunii de drept expuse anterior.

29. Prin încheierea din data de 11 decembrie 2025, instanța de trimitere a constatat îndeplinite toate cerințele de admisibilitate prevăzute de art. 475 din Codul de procedură penală și, ca urmare, a dispus sesizarea instanței supreme în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea chestiunii de drept invocate.

IV. Punctul de vedere al completului care a dispus sesizarea Înaltei Curți de Casație și Justiție

30. Instanța de trimitere, pentru a evita o antepunțare, nu a exprimat un punct de vedere, însă a apreciat că, în raport cu chestiunea de drept a cărei lămurire se solicită, se pot contura două orientări.

31. Într-o primă orientare, s-ar putea susține că fapta persoanei care este citată în calitate de martor și care, pur și simplu, refuză să facă orice fel de declarație nu constituie infracțiunea de mărturie mincinoasă și ar putea întruni, eventual, elementele constitutive ale infracțiunii de obstrucționare a justiției în varianta refuzului de a pune la dispoziția organului de urmărire penală a datelor și informațiilor pe care le deține.

32. În cadrul acestei opinii, este necesar a se analiza în ce măsură prezintă relevanță dacă persoana citată în calitate de martor a refuzat să facă orice fel de declarații înainte sau după depunerea jurământului.

33. În acest sens, în jurisprudența Înaltei Curți de Casație și Justiție, în ceea ce privește refuzul de a depune mărturie, se face distincție între două situații, și anume:

— prima situație este aceea a refuzului de a avea calitatea de martor, caz în care persoana respectivă refuză să depună jurământul și să aibă calitatea de martor. În această situație, nu ne vom afla în prezența infracțiunii de mărturie mincinoasă, iar sancțiunea care ar putea fi aplicată persoanei respective, pentru că lipsește instanța de un mijloc de probă care o poate ajuta să stabilească adevărul în cauză, poate fi amenda și eventualele despăgubiri către persoana vătămată, dacă este vorba de o cauză civilă ori, în cauzele penale, în anumite situații, fapta ar putea fi considerată ca fiind o altă infracțiune, de exemplu, nedenunțarea unor infracțiuni — art. 266 din Codul penal,

obstrucționarea justiției — art. 271 alin. (1) lit. b) din Codul penal. În cazul în care refuzul constă practic în refuzul de a se prezenta în fața organelor judiciare, Codul de procedură penală permite aducerea sa cu mandat de aducere și amendarea, însă instanța nu îl poate obliga să depună jurământul.

— cea de a doua situație privește cazul în care, deși s-a depus jurământul, martorul refuză să spună ceva despre anumite împrejurări esențiale în legătură cu care este întrebat. Din acest punct de vedere, refuzul total de a depune mărturie, în condițiile în care calitatea de martor este una câștigată cauzei, deoarece persoana a depus jurământul, echivalează cu „a nu spune tot ceea ce știe” în legătură cu elementele esențiale ale cauzei în care este audiat. Nu are importanță pentru existența infracțiunii dacă refuzul este unul explicit, când martorul declară expres că refuză să depună mărturie, sau implicit, când martorul, fără a face vreo referire expresă, alege să treacă sub tăcere anumite chestiuni legate de împrejurările esențiale ale cauzei în care este audiat.

34. Într-o a doua orientare, s-ar putea susține că ar fi întrunite elementele constitutive ale infracțiunii de mărturie mincinoasă în cazul în care o persoană citată în calitate de martor în procesul penal refuză, indiferent dacă a depus sau nu jurământul, să facă orice fel de declarații. Se are în vedere faptul că, în ceea ce privește refuzul dat înainte de a depune jurământul, calitatea de martor „nu se naște” odată cu depunerea jurământului, ci este o calitate atribuită de organul judiciar unei persoane care are cunoștință despre fapte sau împrejurări de fapt care constituie probă în cauza penală [art. 114 alin. (1) din Codul de procedură penală]. Cu alte cuvinte, odată atribuită această calitate de organul judiciar unei persoane, aceasta devine titularul drepturilor și obligațiilor prevăzute de lege pentru martori.

35. Din interpretarea *per a contrario* a dispozițiilor art. 117 și 118 din Codul de procedură penală rezultă că numai persoanele prevăzute de acest articol de lege au dreptul de a refuza să fie audiate în calitate de martor, celelalte persoane nefiind titularale ale acestui drept, ci ale obligației de a spune adevărul, de a da declarații conforme cu realitatea, potrivit art. 114 alin. (2) lit. c) și art. 120 alin. (1) lit. d) din Codul de procedură penală.

36. Nu se poate aprecia că fapta de a refuza să dea declarații nu este prevăzută de legea penală doar pentru că această modalitate nu este prevăzută *ad litteram* în cuprinsul dispoziției legale, cât timp se incriminează fapta de a nu spune tot ce știe în legătură cu faptele sau împrejurările esențiale, întrucât, printr-o interpretare *reductio ad absurdum*, s-ar ajunge la sancționarea faptei de a nu spune tot ce știe, dar la o achitare pentru fapta de a refuza să dea declarații.

V. Punctul de vedere al reprezentantului Ministerului Public și al părților cu privire la dezlegarea chestiunii de drept

37. Reprezentantul Ministerului Public a susținut că sesizarea nu îndeplinește condițiile de admisibilitate prevăzute de art. 475 din Codul de procedură penală, întrucât dispozițiile art. 273 din Codul penal sunt clare, iar sintagma „nu spune tot ce știe” din cuprinsul articolului implică inclusiv refuzul de a declarație.

38. Inculpații și partea vătămată, prin apărători, au apreciat că sesizarea este admisibilă, în contextul în care practica judiciară este neunitară, fără a exprima un punct de vedere cu privire la modalitatea de interpretare a dispozițiilor art. 273 din Codul penal.

VI. Jurisprudența instanțelor naționale în materie

39. În conformitate cu dispozițiile art. 476 alin. (10) din Codul de procedură penală cu referire la art. 473 alin. (5) din Codul de procedură penală, s-a solicitat punctul de vedere al instanțelor judecătorești asupra chestiunii de drept supuse dezlegării.

40. **O primă orientare exprimată de către curțile de apel și instanțele arondate acestora** este în sensul că sunt întrunite elementele constitutive ale infracțiunii de mărturie mincinoasă în cazul în care o persoană citată în calitate de martor în procesul penal refuză, indiferent dacă a depus sau nu jurământul, să facă orice fel de declarații.

41. În argumentarea acestui punct de vedere, s-a arătat că nu prezintă relevanță momentul depunerii jurământului deoarece calitatea de martor „nu se naște” odată cu depunerea jurământului, ci este o calitate atribuită de organul judiciar unei persoane care are cunoștință despre fapte sau împrejurări de fapt care constituie probă în cauza penală [art. 114 alin. (1) din Codul de procedură penală]. Cu alte cuvinte, odată atribuită această calitate de organul judiciar unei persoane, aceasta devine titularul drepturilor și obligațiilor prevăzute de lege pentru martori.

42. **O a doua orientare** este în sensul că fapta persoanei care este citată în calitate de martor și care, pur și simplu, refuză să facă orice fel de declarație nu constituie infracțiunea de mărturie mincinoasă și ar putea întruni, eventual, elementele constitutive ale infracțiunii de obstrucționare a justiției în varianta refuzului de a pune la dispoziția organului de urmărire penală a datelor și informațiilor pe care le deține, indiferent dacă a depus sau nu jurământul.

43. **O a treia orientare** este în sensul că trebuie diferențiat în funcție de momentul depunerii jurământului, astfel că, dacă refuzul intervine înainte de depunerea jurământului, sunt întrunite elementele constitutive ale infracțiunii de obstrucționare a justiției, iar, dacă refuzul intervine după depunerea jurământului, sunt întrunite elementele constitutive ale infracțiunii de mărturie mincinoasă.

44. **O ultimă orientare**, singulară, a fost în sensul că refuzul martorului de a da declarație, indiferent dacă refuzul a intervenit înainte sau după depunerea jurământului, întrunește elementele constitutive ale infracțiunii de favorizare a făptuitorului prevăzute de art. 269 din Codul penal.

VII. Jurisprudența Înaltei Curți de Casație și Justiție în mecanismele de unificare a practicii

45. Din perspectiva hotărârilor obligatorii, menite să asigure dezlegarea unor chestiuni de drept, în urma examenului de jurisprudență efectuat la nivelul Înaltei Curți de Casație și Justiție, a fost identificată Decizia nr. 10 din 17 aprilie 2019 a Completului pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 416 din 28 mai 2019, prin care s-a stabilit că „*participantul la comiterea unei infracțiuni care a fost judecat separat de ceilalți participanți și audiat ulterior ca martor, în cauza disjunctă, nu poate avea calitatea de subiect activ al infracțiunii de mărturie mincinoasă prevăzută de art. 273 din Codul penal.*”

46. În ceea ce privește deciziile de speță, în urma examenului de jurisprudență efectuat la nivelul Înaltei Curți de Casație și Justiție de către Direcția Legislație, Jurisprudență și Contencios — Serviciul pentru studiul și unificarea jurisprudenței, au fost identificate mai multe hotărâri care prezintă relevanță cu privire la problema de drept supusă dezlegării, respectiv:

— Decizia nr. 74/RC/2016 pronunțată de Înalta Curte de Casație și Justiție — Secția penală, prin care s-a statuat că „*va fi calificată drept mărturie mincinoasă relatarea eronată, necorespunzătoare realității a unor împrejurări în legătură cu cauza sau tăcerea care se opune clarificării unor împrejurări esențiale despre care martorul este întrebat și pe care le cunoaște, în timp ce refuzul expres de a da mărturie sau de a răspunde (după ce persoana a acceptat să depună ca martor) nu poate primi calificare de mărturie mincinoasă. Rațiunea pentru care cele două tipuri de refuz nu sunt încadrate ca fiind mărturii mincinoase este aceea că, fiind exprimate clar, nu induc*

în eroare organele judiciare, ci le avertizează de la început că trebuie să administreze alte probe pentru a afla ceea ce martorul refuză să spună.”;

— Sentința nr. 363/2017 pronunțată de Înalta Curte de Casație și Justiție — Secția penală, prin care s-a stabilit că, „*în ceea ce privește refuzul de a depune mărturie, din punct de vedere strict teoretic, Înalta Curte distinge existența a două situații distincte, și anume:*

- *Prima situație este aceea a refuzului de a avea calitatea de martor, caz în care persoana respectivă refuză să depună jurământul și să aibă calitatea de martor. În această situație, nu ne vom afla în prezența infracțiunii de mărturie mincinoasă, iar sancțiunea care ar putea fi aplicată persoanei respective, pentru că lipsește instanța de un mijloc de probă care o poate ajuta să stabilească adevărul în cauză, poate fi amenda și eventualele despăgubiri către persoana vătămată (dacă este vorba de o cauză civilă), or, în cauzele penale, în anumite situații, fapta ar putea fi considerată ca fiind o altă infracțiune [de exemplu: nedejnuțarea unor infracțiuni — art. 266 din Codul penal sau obstrucționarea justiției — art. 271 alin. (1) lit. b) din Codul penal]. În cazul în care refuzul constă practic în refuzul de a se prezenta în fața organelor judiciare, Codul de procedură penală permite aducerea sa cu mandat de aducere și amendarea. Instanța nu-l poate însă obliga să depună jurământul.*

- *Cea de-a doua situație privește cazul în care, deși s-a depus jurământul, martorul refuză să spună ceva despre anumite împrejurări esențiale în legătură cu care este întrebat. Din acest punct de vedere, Înalta Curte consideră că refuzul total de a depune mărturie, în condițiile în care calitatea de martor este una câștigată cauzei, deoarece persoana a depus jurământul, echivalează cu «a nu spune tot ceea ce știe» în legătură cu elementele esențiale ale cauzei în care este audiat. Nu are importanță pentru existența infracțiunii dacă refuzul este unul explicit, când martorul declară expres că refuză să depună mărturie, sau implicit, când martorul, fără a face vreo referire expresă, alege să treacă sub tăcere anumite chestiuni legate de împrejurările esențiale ale cauzei în care este audiat. Din acest punct de vedere, Înalta Curte consideră că nu se poate aprecia că infracțiunea de mărturie mincinoasă, în această variantă, ar exista numai în condițiile unui refuz parțial și tacit, ci și în condițiile unui refuz total și explicit, deoarece ar fi un nonsens ca cel care comite mai puțin să săvârșească o infracțiune, iar cel care comite mai mult să nu fie considerat martor mincinos.”*

— Decizia nr. 383/RC/2021 pronunțată de Înalta Curte de Casație și Justiție — Secția penală, prin care s-a stabilit că „*(...) în urma publicării Deciziei nr. 236/2020 a Curții Constituționale derivă concluzia că nu va putea avea calitatea de subiect activ al infracțiunii de mărturie mincinoasă prevăzute de art. 273 din Codul penal persoana chemată pentru a fi audiată în calitate de martor și care refuză să dea declarații pentru a nu se autoincrimina în măsura în care împrejurările cu privire la care este audiată generează un asemenea risc. În schimb, persoana audiată în calitate de martor cu privire la împrejurări esențiale ale cauzei care excedează propriului act de conduită și asupra cărora a fost întrebată și care face afirmații mincinoase ori nu spune tot ceea ce știe în legătură cu acestea nu va beneficia de garanțiile care însoțesc dreptul la un proces echitabil și prezumția de nevinovăție și va putea răspunde pentru săvârșirea infracțiunii de mărturie mincinoasă.*”

VIII. Jurisprudența Curții Constituționale

47. În urma examenului de jurisprudență la nivelul Curții Constituționale a României, au fost identificate mai multe decizii care să prezinte relevanță cu privire la problema de drept supusă dezlegării, respectiv:

— Decizia nr. 562 din 19 septembrie 2017, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 837 din 23 octombrie 2017, prin

care a fost admisă excepția de neconstituționalitate și s-a constatat că „*soluția legislativă cuprinsă în art. 117 alin. (1) lit. a) și lit. b) din Codul de procedură penală, care exclude de la dreptul de a refuza să fie audiate în calitate de martor persoanele care au stabilit relații asemănătoare acelorora dintre soți, este neconstituțională.*”;

— Decizia nr. 175 din 24 martie 2022, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 450 din 5 mai 2022, prin care a fost admisă excepția de neconstituționalitate și s-a constatat că „*soluția legislativă cuprinsă în art. 117 alin. (1) lit. a) din Codul de procedură penală, care exclude de la dreptul de a refuza să fie audiate în calitate de martor persoanele care au stabilit relații asemănătoare acelorora dintre părinți și copii, în cazul în care conviețuiesc cu suspectul sau inculpatul, este neconstituțională.*”;

— Decizia nr. 236 din 2 iunie 2020, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 597 din 8 iulie 2020, prin care a fost admisă excepția de neconstituționalitate și s-a constatat că „*soluția legislativă cuprinsă în dispozițiile art. 118 din Codul de procedură penală, care nu reglementează dreptul martorului la tăcere și la neautoincriminare, este neconstituțională.*” Prin aceeași decizie a fost respinsă ca neîntemeiată excepția de neconstituționalitate a prevederilor art. 114 alin. (2) din Codul de procedură penală care reglementează obligațiile persoanei citate în calitate de martor;

— Decizia nr. 53 din 22 ianuarie 2019, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 347 din 6 mai 2019, prin care a fost respinsă, ca neîntemeiată, excepția de neconstituționalitate și s-a constatat că dispozițiile art. 273 alin. (1) din Codul penal sunt constituționale în raport cu criticile formulate.

IX. Opinia specialiștilor consultați

48. În conformitate cu dispozițiile art. 476 alin. (10) raportat la art. 473 alin. (5) din Codul de procedură penală a fost solicitată specialiștilor în drept penal opinia asupra chestiunii de drept supuse examinării.

49. **Universitatea Babeș Bolyai — Facultatea de Drept** a apreciat că sesizarea formulată de Curtea de Apel București — Secția I penală întrunește condițiile de admisibilitate prevăzute de art. 475 din Codul de procedură penală și a opinat în sensul că posibilitatea reținerii infracțiunii de mărturie mincinoasă în sarcina unei persoane care, fiind citată în calitate de martor în procesul penal, refuză, înainte sau după depunerea jurământului, să facă orice fel de declarații, depinde de modul concret de desfășurare a audierii.

50. Astfel, în situația în care martorul refuză să relateze liber aspectele cunoscute de acesta referitoare la obiectul audierii, infracțiunea de mărturie mincinoasă poate fi reținută doar în ipoteza în care martorul refuză să răspundă și la cel puțin o întrebare referitoare la faptele sau împrejurările esențiale cu privire la care este întrebant.

51. Dacă însă, după refuzul martorului de a relata liber, instanța de judecată sau organul judiciar nu îi adresează nicio întrebare, considerând că audierea s-a încheiat odată cu refuzul inițial al martorului de a da o declarație, fapta nu întrunește tipicitatea infracțiunii de mărturie mincinoasă în raport cu dispozițiile art. 273 din Codul penal.

52. **Universitatea de Vest din Timișoara, Facultatea de Drept — Departamentul de Drept public** a apreciat că sesizarea formulată de Curtea de Apel București — Secția I penală nu întrunește condițiile de admisibilitate prevăzute de art. 475 din Codul de procedură penală deoarece chestiunea de drept pusă în discuție nu reprezintă o veritabilă problemă de drept care să fie susceptibilă să dea naștere unor interpretări diferite.

53. Pe fondul cauzei, s-a opinat în sensul că trebuie făcută distincție între mai multe ipoteze: ipoteza în care martorul refuză să dea declarații înainte de a depune jurământul religios sau

declarația solemnă, ipoteza în care refuzul martorului intervine după ce a depus jurământul religios sau declarația solemnă și martorul invocă dreptul la tăcere prevăzut de art. 118 din Codul de procedură penală, respectiv ipoteza în care refuzul martorului intervine după ce a depus jurământul religios sau declarația solemnă, iar martorul nu invocă dreptul prevăzut la art. 118 din Codul de procedură penală, dar refuză să dea orice fel de declarații, situația premisă fiind în toate cazurile aceea că martorul se prezintă în fața organului judiciar după ce a fost chemat în această calitate.

54. Doar această ultimă ipoteză, în care martorul se prezintă în fața organului judiciar, depune jurământul conform dispozițiilor procesuale, iar apoi exprimă refuzul de a da declarații, dar fără a invoca dreptul prevăzut de art. 118 din Codul de procedură penală, fapta martorului va deveni tipică dacă organul judiciar și/sau ceilalți participanți i-au adresat întrebări cu privire la împrejurări esențiale ale cauzei, raportat la norma de incriminare din art. 273 alin. (1) din Codul penal.

55. **Universitatea din Oradea — Facultatea de Drept** a apreciat că sesizarea formulată de Curtea de Apel București — Secția I penală nu întrunește condițiile de admisibilitate prevăzute de art. 475 din Codul de procedură penală, considerând că dispozițiile art. 273 din Codul penal sunt clare și nu necesită o interpretare din partea Înaltei Curți de Casație și Justiție.

56. Asupra fondului sesizării s-a opinat în sensul că refuzul martorului de a da declarații nu întrunește elementele constitutive ale infracțiunii de mărturie mincinoasă, ci pe cele ale infracțiunii de obstrucționare a justiției, prevăzute de art. 271 alin. (1) lit. b) din Codul penal, deoarece nu pune la dispoziția organului judiciar datele sau informațiile care i-au fost solicitate în mod explicit, în condițiile legii, în vederea soluționării unei cauze.

57. Însă, s-a apreciat că, în situația în care martorului i se adresează întrebări referitoare la împrejurări esențiale ale cauzei, iar acesta refuză să răspundă și nu se află în una dintre situațiile prevăzute de art. 118 din Codul de procedură penală, sunt întrunite elementele constitutive ale infracțiunii de mărturie mincinoasă.

58. **Universitatea Transilvania din Brașov — Facultatea de Drept** a apreciat că sesizarea formulată de Curtea de Apel București — Secția I penală întrunește condițiile de admisibilitate prevăzute de art. 475 din Codul de procedură penală și a opinat în sensul că refuzul martorului de a da declarații nu întrunește elementele constitutive ale infracțiunii de mărturie mincinoasă, ci pe cele ale infracțiunii de obstrucționare a justiției, prevăzute de art. 271 alin. (1) lit. b) din Codul penal, deoarece prin refuzul martorului de a da declarații se realizează elementul material al acestei infracțiuni, respectiv nu pune la dispoziția organului judiciar datele sau informațiile care i-au fost solicitate în mod explicit, în condițiile legii, în vederea soluționării unei cauze.

X. Punctul de vedere al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție

59. Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție a considerat că sesizarea formulată îndeplinește condițiile de admisibilitate, iar, **cu privire la fondul sesizării**, a apreciat că sunt întrunite elementele constitutive ale infracțiunii de mărturie mincinoasă în cazul în care persoana citată în calitate de martor în procesul penal, după ce i-au fost aduse la cunoștință faptele sau împrejurările de fapt pentru dovedirea cărora a fost dispusă/incuviințată audierea și obligațiile procesuale care îi revin, refuză, înainte sau după depunerea jurământului, să dea o declarație și nu se află într-unul dintre cazurile în care poate invoca beneficiul dreptului de a refuza să fie audiat.

XI. Opinia judecătorului-raportor

60. Judecătorul-raportor consideră că sesizarea este admisibilă, fiind îndeplinite cumulativ condițiile prevăzute de dispozițiile art. 475 din Codul de procedură penală, iar pe fondul sesizării a opinat în sensul că, în interpretarea dispozițiilor art. 273 din Codul penal, sunt întrunite elementele constitutive ale infracțiunii de mărturie mincinoasă în cazul în care persoana citată în calitate de martor în procesul penal, după ce i-au fost aduse la cunoștință faptele sau împrejurările de fapt pentru dovedirea cărora s-a dispus sau s-a încuviințat audierea sa, precum și obligațiile procesuale care îi revin, refuză, înainte sau după depunerea jurământului sau a declarației solemne, să dea declarații și nu se află într-unul dintre cazurile prevăzute de art. 116 alin. (3), art. 117 alin. (1) și art. 118 din Codul de procedură penală.

XII. Înalta Curte de Casație și Justiție

61. În urma examinării sesizării formulate de Curtea de Apel București — Secția I penală, în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile, a raportului întocmit de judecătorul-raportor și a chestiunii ce se solicită a fi dezlegată, constată următoarele:

XII.1. Asupra admisibilității sesizării

62. În conformitate cu dispozițiile art. 475 din Codul de procedură penală: *„Dacă, în cursul judecății, un complet de judecată al Înaltei Curți de Casație și Justiție, al curții de apel sau al tribunalului, investit cu soluționarea cauzei în ultimă instanță, constatând că există o chestiune de drept, de a cărei lămurire depinde soluționarea pe fond a cauzei respective și asupra căreia Înalta Curte de Casație și Justiție nu a statuat printr-o hotărâre prealabilă sau printr-un recurs în interesul legii și nici nu face obiectul unui recurs în interesul legii în curs de soluționare, va putea solicita Înaltei Curți de Casație și Justiție să pronunțe o hotărâre prin care să se dea rezolvare de principiu chestiunii de drept cu care a fost sesizată”.*

63. Din cuprinsul prevederilor legale care reglementează procedura de sesizare a Înaltei Curți de Casație și Justiție în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile rezultă următoarele condiții de admisibilitate a sesizării, care trebuie îndeplinite cumulativ:

— chestiunea de drept să fie ridicată în cursul judecății, în fața unui complet de judecată al Înaltei Curți de Casație și Justiție, al curții de apel sau al tribunalului, investit cu soluționarea cauzei în ultimă instanță;

— chestiunea de drept să nu facă obiectul unui recurs în interesul legii în curs de soluționare, iar Înalta Curte de Casație și Justiție să nu fi statuat deja asupra problemei de drept printr-o hotărâre obligatorie pentru toate instanțele;

— chestiunea de drept pusă în discuție să fie una veritabilă, dificilă, susceptibilă să dea naștere unor interpretări diferite;

— chestiunea de drept să fie esențială, în sensul că de lămurirea ei depinde soluționarea pe fond a cauzei.

64. Examinând îndeplinirea acestor condiții, Înalta Curte de Casație și Justiție apreciază că sunt îndeplinite condițiile de admisibilitate prevăzute de lege privind sesizarea Înaltei Curți de Casație și Justiție în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea unei chestiuni de drept.

65. În analiza primei condiții se constată că aceasta este pe deplin îndeplinită, instanța de trimitere este una dintre cele prevăzute de lege, fiind investită cu soluționarea cauzei în ultimă instanță, respectiv cu soluționarea apelurilor declarate de procuror și inculpați.

66. Cea de-a doua condiție enunțată este îndeplinită, întrucât chestiunea de drept pentru a cărei lămurire a fost sesizată

instanța supremă nu a primit o rezolvare printr-o hotărâre prealabilă anterioară sau printr-un recurs în interesul legii și nici nu face obiectul unui asemenea instrument procedural de unificare a practicii judiciare aflat pe rolul Înaltei Curți de Casație și Justiție.

67. Referitor la problema de drept care face obiectul sesizării, aceasta este de natură a da naștere unor interpretări judiciare diferite, potențial relevat de punctele de vedere exprimate de instanțe, astfel încât intervenția instanței supreme este una legitimă și necesară.

68. Totodată, problema de drept este determinantă în ceea ce privește soluționarea pe fond a cauzei în care a fost ridicată, în sensul că dezlegarea de principiu asupra chestiunii de drept ce face obiectul întrebării prealabile este de natură a produce un efect concret.

XII.2. Asupra fondului sesizării

69. Sesizarea Înaltei Curți de Casație și Justiție în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile are ca obiect lămurirea modului de interpretare și aplicare a dispozițiilor art. 273 alin. (1) din Codul penal, în sensul de a se stabili dacă sunt întrunite elementele constitutive ale infracțiunii de mărturie mincinoasă în cazul în care o persoană citată în calitate de martor în procesul penal refuză, înainte sau după depunerea jurământului, să facă orice fel de declarații.

70. Dezlegarea problemei de drept supuse analizei se impune a fi examinată prin prisma a două coordonate: din perspectiva normei de incriminare, precum și din perspectiva normelor de drept procesual penal privind audierea martorilor.

71. Potrivit dispozițiilor art. 273 alin. (1) din Codul penal, fapta martorului care, într-o cauză penală, civilă sau în orice altă procedură în care se ascultă martori, face afirmații mincinoase ori nu spune tot ce știe în legătură cu faptele sau împrejurările esențiale cu privire la care este întrebat se pedepsește cu închisoare de la 6 luni la 3 ani sau cu amendă.

72. Subiectul activ al infracțiunii de mărturie mincinoasă este unul calificat, și anume martorul. Calitatea de martor reprezintă o cerință pentru existența infracțiunii de mărturie mincinoasă, în lipsa acesteia nefiind îndeplinită condiția tipicității.

73. Dobândirea calității de martor nu este condiționată în vreun fel de depunerea sau nu a jurământului, textele legale ce reglementează audierea martorilor (art. 114 și următoarele din Codul de procedură penală) neimpunând o astfel de condiție.

74. Orice persoană citată în calitate de martor în fața organelor judiciare are, conform art. 114 alin. (2) din Codul de procedură penală, următoarele obligații: de a se prezenta în fața organului judiciar care a citat-o la locul, ziua și ora arătate în citație; de a depune jurământ sau declarație solemnă în fața instanței; de a spune adevărul.

75. Calitatea de martor este atribuită de organele judiciare, în situația în care se constată că respectiva persoană are cunoștință despre fapte sau împrejurări care constituie probă în cauza penală. Acest fapt derivă și din cuprinsul prevederilor art. 114 alin. (2) din Codul de procedură penală, care stabilesc obligațiile ce revin oricărei persoane care este citată în calitate de martor, procedura de citare efectuându-se de organele judiciare și fiind anterioară momentului în care persoana își poate exprima acordul cu privire la formularea unei declarații în această calitate.

76. Din momentul dobândirii acestei calități, persoana devine titularul drepturilor și obligațiilor prevăzute de lege pentru martori, inclusiv al obligației de a spune adevărul [art. 114 alin. (2) lit. c) din Codul de procedură penală] și al obligației de

a da declarații conforme cu realitatea [art. 120 alin. (1) lit. d) din Codul de procedură penală].

77. În dezacord cu opiniile din doctrină, potrivit cărora nu sunt întrunite condițiile de tipicitate ale infracțiunii de mărturie mincinoasă atunci când persoana refuză să depună jurământul și să aibă calitatea de martor, deoarece nu are în mod legal atribuită calitatea de martor¹, Înalta Curte de Casație și Justiție apreciază că refuzul de a da declarații, chiar anterior depunerii jurământului, nu poate fi justificat prin lipsa acestui act formal, întrucât obligația de a da declarații nu se naște din momentul depunerii jurământului sau a declarației solemne, ci rezultă din însăși calitatea procesuală de martor.

78. În doctrină, s-a evidențiat și punctul de vedere potrivit căruia nu sunt îndeplinite condițiile de tipicitate ale infracțiunii de mărturie mincinoasă nici atunci când persoana citată în calitate de martor refuză să facă orice fel de declarații după depunerea jurământului, considerându-se că legiuitorul a înțeles să sancționeze ca mărturie mincinoasă numai acele afirmații sau treceri sub tăcere care prezintă pericol pentru înfăptuirea justiției în sensul că ele ar putea induce în eroare organele judiciare².

79. O asemenea interpretare, respectiv că fapta martorului de a refuza să dea declarații nu este prevăzută de legea penală doar pentru că această modalitate nu este menționată *ad litteram* în cuprinsul dispoziției legale, cât timp se incriminează fapta de a nu spune tot ce știe în legătură cu faptele sau împrejurările esențiale, poate determina, printr-o interpretare *reductio ad absurdum*, la o sancționare a faptei de a nu spune tot ce știe, dar la o achitare pentru fapta de a refuza să dea declarații.

80. Dacă s-ar admite că refuzul total de a face declarații nu ar atrage răspunderea penală pentru mărturie mincinoasă, s-ar ajunge la o interpretare contrară scopului legii penale, întrucât s-ar crea un regim mai favorabil pentru martorul care refuză complet să declare, față de cel care oferă o declarație parțială sau mincinoasă, deși ambele conduite încalcă, în mod esențial, obligația legală de a spune adevărul.

81. Refuzul martorului de a da declarații în fața organului judiciar echivalează cu a „nu spune tot ce știe” și, prin urmare, constituie element material al laturii obiective a infracțiunii de mărturie mincinoasă.

82. Omiterea de a spune tot ce știe cu privire la fapte sau împrejurări esențiale ale cauzei include și refuzul de a face orice fel de declarație, care echivalează cu ascunderea tuturor informațiilor pe care martorul le-a perceput și pe care le cunoștea la data audierii³.

83. Nu pot fi asimilate refuzului de a declara neprezentarea nejustificată a martorului în fața organelor judiciare sau refuzul acestuia de prezentare, în cazul încălcării obligației de a se prezenta în fața organelor judiciare, Codul de procedură penală prevăzând aducerea martorului cu mandat de aducere, conform art. 265 alin. (1) din Codul de procedură penală, și aplicarea amenzii judiciare, potrivit art. 283 alin. (2) din Codul de procedură penală.

84. Important este momentul în care se dispune din oficiu ori se admite cererea unui subiect procesual de audiere a unei persoane în calitate de martor, fiind fără relevanță, din

perspectiva condițiilor de tipicitate ale infracțiunii prevăzute de art. 273 alin. (1) din Codul penal, dacă persoana a depus ori nu jurământul sau declarația solemnă atunci când își exprimă refuzul de a da declarații.

85. În consecință, nu se poate vorbi de refuzul de a avea calitatea de martor, în situația nedeplinirii jurământului sau a declarației solemne, calitatea de martor fiind dobândită din momentul dispunerii din oficiu sau al încuviințării audierii sale.

86. Astfel, art. 114 alin. (2) și art. 119 din Codul de procedură penală, care reglementează mai multe etape care preced momentul în care persoanei citate i se solicită să depună jurământul sau, după caz, declarația solemnă, folosesc pentru desemnarea acestei persoane termenul de „martor”, ceea ce înseamnă că este dobândită această calitate procesuală anterior momentului procesual al depunerii jurământului sau, după caz, a declarației solemne.

87. Prin urmare, existența infracțiunii de mărturie mincinoasă nu este condiționată de depunerea jurământului sau a declarației solemne. Dacă legiuitorul ar fi dorit să sancționeze penal și nerespectarea obligației martorului de a depune jurământ ar fi prevăzut expres acest lucru, însă simpla lectură a art. 273 alin. (1) din Codul penal relevă că realizarea elementului material al laturii obiective nu presupune ca o cerință esențială depunerea jurământului sau a declarației solemne anterior formulării de afirmații mincinoase sau omisiunii de a spune tot ceea ce știe.

88. Ca urmare a modificării dispozițiilor art. 119 alin. (2), art. 120 și art. 121 alin. (1) din Codul de procedură penală, prin Legea nr. 201/2023, organul judiciar este obligat să solicite martorului să depună jurământul sau declarația solemnă după parcurgerea procedurii prealabile, dar înainte de comunicarea drepturilor și obligațiilor prevăzute de art. 120 alin. (1) din Codul de procedură penală.

89. Obligația de a depune jurământ sau declarație solemnă are un rol de avertizare și responsabilizare a martorului asupra importanței relatărilor sale, urmărind înlăturarea eventualelor tendințe de a nu spune adevărul în totalitate, jurământul fiind astfel o garanție a sincerității martorului.

90. Obligațiile de a da declarații conforme cu realitatea și de a spune adevărul reprezintă îndatorirea esențială a martorului, care, în caz de încălcare, atrage răspunderea penală pentru mărturie mincinoasă.

91. Dacă s-ar considera că fapta nu mai este tipică strict din considerentul că martorul nu a depus jurământul ori declarația solemnă, s-ar reglementa un drept absolut la tăcere al martorului, lipsind, astfel, de sens, atât incriminarea infracțiunii de mărturie mincinoasă în varianta omisivă, dar și întreaga jurisprudență europeană care a analizat în repetate rânduri dreptul martorului la tăcere doar în corelație cu dreptul persoanei de a nu se autoincrimina.

92. Lipsa depunerii jurământului sau a declarației solemne ar putea avea drept consecință doar afectarea fiabilității probei în cauza în care este administrată, depunerea jurământului sau a declarației solemne nereprezentând o condiție pentru tipicitatea infracțiunii de mărturie mincinoasă, în varianta omisivă, constând în refuzul de a da orice fel de declarații într-o cauză.

¹ Teodor Manea, *Drept penal. Partea specială*, Editura Hamangiu, ediția 2024.

² Avram Filipaș, *Infracțiuni contra înfăptuirii justiției*, Editura Academiei, 1985, p. 55-56.

³ V. Dongoroz, S. Kahane, I. Oancea, I. Fodor, N. Iliescu, C. Bulai, R. Stănoiu, V. Roșca, *Explicații teoretice ale Codului penal al RSR*, vol. IV, Editura Academiei RSR, București, 1972, p. 183.

93. Dacă martorul refuză nejustificat să dea declarații anterior momentului depunerii jurământului sau a declarației solemne, nu se poate afirma că, în acest caz, nu mai este titularul drepturilor și obligațiilor procesuale prevăzute de lege, acestea subzistând în continuare, întrucât calitatea sa de martor nu este condiționată de depunerea jurământului sau a declarației solemne, organul judiciar trebuind să îi pună în vedere consecințele juridice ale atitudinii sale procesuale.

94. Un alt aspect este și cel care rezultă din interpretarea *per a contrario* a dispozițiilor art. 116 alin. (3), art. 117 alin. (1) și ale art. 118 din Codul de procedură penală, considerându-se că doar persoanele prevăzute limitativ și expres în aceste texte de lege au dreptul de a refuza să fie audiate în calitate de martor, celelalte persoane nefiind titulare ale acestui drept, ci ale obligațiilor de a spune adevărul și de a da declarații conforme cu realitatea.

95. Astfel, legiuitorul a prevăzut expres că au dreptul să refuze să fie audiate în calitate de martor persoanele obligate să păstreze secretul profesional sau confidențialitatea datelor de care au luat cunoștință în exercițiul profesiei, soțul, ascendenții și descendenții în linie directă, frații și surorile suspectului sau inculpatului, persoanele care au avut calitatea de soț al suspectului sau al inculpatului și cele care au stabilit relații asemănătoare aceloră dintre soți sau aceloră dintre părinți și copii, dacă dovedesc că au conviețuit sau conviețuiesc cu suspectul sau inculpatul.

96. Totodată, art. 118 din Codul de procedură penală prevede expres dreptul martorului la tăcere și neautoincrimare, acesta având dreptul să nu declare fapte și împrejurări de fapt care, dacă ar fi cunoscute, l-ar incrimina.

97. În realitate, o asemenea persoană nu mai este un martor, deoarece nu poate apărea în această calitate în raport cu o eventuală inculpare a sa, din moment ce întrebările ce i se adresează ar conduce, dacă ar răspunde sincer, la implicarea sa într-un proces penal, trebuind să beneficieze de dreptul martorului la tăcere și neautoincrimare, similar suspectului/inculpatului, Curtea Constituțională făcând o distincție între „martorul veritabil” și „martorul suspect *de facto*” în Decizia nr. 236 din 2 iunie 2020.

98. Prin Decizia nr. 10 din 17 aprilie 2019 pronunțată de Înalta Curte de Casație și Justiție — Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală s-a stabilit că participantul la comiterea unei infracțiuni care a fost judecat separat de ceilalți participanți și audiat ulterior ca martor, în cauza disjunctă, nu poate avea calitatea de subiect activ al infracțiunii de mărturie mincinoasă prevăzute de art. 273 din Codul penal, nefiind un „martor veritabil”, ci un „martor asimilat”, pentru care legea nu instituie o calitate procesuală specifică, dar care are o strânsă legătură cu infracțiunea dedusă judecătii, participantul la comiterea ei fiind condamnat anterior printr-o hotărâre definitivă.

99. În plus, în dreptul național, pentru martorul care s-ar autoincrimina în declarația sa, este prevăzută garanția că aceasta nu poate fi folosită împotriva sa, dacă ulterior dobândește calitatea de suspect ori inculpat în aceeași cauză [art. 118 alin. (3) din Codul de procedură penală].

100. În situația în care martorul citat în cauză refuză, indiferent dacă a depus sau nu jurământul sau declarația solemnă, să facă orice fel de declarații, fără să fie incidente dispozițiile prevăzute de art. 116 alin. (3), art. 117 alin. (1) și

art. 118 din Codul de procedură penală, sunt întrunite condițiile de tipicitate ale infracțiunii de mărturie mincinoasă.

101. Prin reglementarea excepțiilor de la regula capacității de a depune mărturie, legiuitorul a restrâns practic sfera subiecților activi ai infracțiunii de mărturie mincinoasă, orice persoană citată ca martor și aflată într-una dintre situațiile în care legea îi acordă dreptul de a se opune audierii neputând fi trasă la răspundere pentru săvârșirea infracțiunii de mărturie mincinoasă.

102. Prin Decizia nr. 53 din 22 ianuarie 2019 pronunțată de Curtea Constituțională, referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 273 alin. (1) din Codul penal, s-a arătat că atunci când mărturia mincinoasă se săvârșește în modalitatea omisivă este necesar ca martorul să fi fost întrebat asupra împrejurărilor esențiale, întrucât numai în măsura în care i se atrage atenția, printr-o întrebare, asupra unei anumite împrejurări, își poate da seama că acea împrejurare este esențială și, prin urmare, că orice alterare a adevărului aduce atingere activității de înfăptuire a justiției, întrebarea expresă adresată, în acest sens, martorului constituind o condiție pentru realizarea laturii obiective a infracțiunii de mărturie mincinoasă.

103. Însă situația avută în vedere de către Curtea Constituțională nu este cea care face obiectul prezentei sesizări, și anume, refuzul total de a depune mărturie, ci cazul în care martorul este de acord să depună mărturie, dar refuză să răspundă la o întrebare privind o împrejurare esențială.

104. Întrucât refuzul de a fi ascultat intervine după parcurgerea procedurii prealabile, în cursul căreia martorului i se aduc la cunoștință, potrivit art. 119 alin. (2) din Codul de procedură penală, obiectul cauzei și faptele sau împrejurările de fapt pentru dovedirea cărora a fost propus ca martor, se constată că omisiunea de a spune tot ce știe cu privire la aceste fapte sau împrejurări de fapt constituie mărturie mincinoasă chiar dacă martorului nu i-au fost adresate întrebări de către organul judiciar.

105. În varianta omisivă de săvârșire, martorul privează organul judiciar de date și informații pe care le cunoaște și care pot contribui la aflarea adevărului și prin aceasta creează o stare de pericol pentru activitatea de înfăptuire a justiției.

106. Din analiza coroborată a prevederilor art. 114 alin. (2) lit. c), art. 120 alin. (1) lit. d) din Codul de procedură penală și ale art. 273 alin. (1) din Codul penal rezultă faptul că mărturia mincinoasă incriminează, în fapt, încălcarea de către martor a principalei obligații care îi revine în procesul penal, și anume, de a da declarații conforme cu realitatea.

107. Pentru a-l determina să spună adevărul și pentru a sublinia importanța depoziției care i se solicită a fi dată, legiuitorul a prevăzut expres obligația martorului de a depune jurământul sau declarația solemnă înainte de audiere, apelându-se astfel la conștiința sa religioasă sau morală. În plus, organul judiciar îi atrage atenția că nerespectarea obligației de a furniza organului judiciar tot ceea ce cunoaște despre fapte sau împrejurări de fapt care constituie probă în procesul penal atrage răspunderea penală pentru săvârșirea infracțiunii de mărturie mincinoasă.

108. Spre deosebire de părți și de subiecții procesuali principali, în cazul cărora operează o prezumție de parțialitate, martorul se situează în afara intereselor raportului juridic concret dedus judecătii și, tocmai de aceea, se pretinde ca el să fie obiectiv și să contribuie la aflarea adevărului⁴.

⁴ Decizia nr. 10 din 17 aprilie 2019 pronunțată de Înalta Curte de Casație și Justiție — Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală.

109. În cazurile expres prevăzute de lege, martorul poate invoca dreptul de a refuza să fie ascultat. Acest drept nu poate fi însă unul absolut, invocarea sa în afara cazurilor în care legea îi permite exercitarea sa fiind de natură să nesocotească voința legiuitorului, prin incriminarea faptei urmărindu-se să se ocrotească relațiile sociale privind înfăptuirea justiției care presupun o participare corectă și loială la proces a celor care au cunoștință despre fapte sau împrejurări de fapt care constituie probă în cauza respectivă.

110. Or, apărarea activității de înfăptuire a justiției ar fi iluzorie dacă respectarea principalei obligații procesuale care îi revine martorului, și anume, de a spune adevărul, ar fi lăsată la aprecierea titularului acesteia.

111. Este atributul organului judiciar să stabilească, în funcție de particularitățile cauzei, dacă refuzul de a da declarație, exprimat de martorul citat, reprezintă o exercitare a unui drept prevăzut de lege.

112. Cu privire la încadrarea juridică a faptei martorului de a refuza să dea declarații se constată că nu pot fi întrunite condițiile de tipicitate ale infracțiunii de favorizare a făptuitorului, prevăzute de art. 269 din Codul penal, și nici ale infracțiunii de obstrucționare a justiției, prevăzute de art. 271 alin. (1) lit. b) din Codul penal.

113. Prin Decizia nr. 1 din 14 ianuarie 2019 pronunțată de Înalta Curte de Casație și Justiție — Completul competent să judece recursul în interesul legii s-a stabilit că infracțiunea de favorizare a făptuitorului nu poate fi reținută decât atunci când nu există alte incriminări speciale ale favorizării, cum este și mărturia mincinoasă. În cazul infracțiunilor contra înfăptuirii justiției care, prin specificul lor, se pot prezenta ca formă aparte de favorizare, ele își păstrează autonomia, favorizarea are caracterul de incriminare generală, dar subsidiară, între infracțiunea de favorizare a făptuitorului și cea de mărturie mincinoasă existând un raport de subsidiaritate de tipul infracțiune generală — infracțiune specială.

114. Dacă fapta prin care se acordă ajutor întrunește elementele constitutive ale unei alte infracțiuni contra înfăptuirii justiției, se va da prioritate normei speciale, prin cele două texte de incriminare fiind protejată aceeași valoare socială.

115. Refuzul martorului de a da declarații în legătură cu faptele și împrejurările esențiale ale unei cauze penale constituie o faptă tipică de mărturie mincinoasă săvârșită în varianta omisivă; acest refuz nu întrunește elementele constitutive ale infracțiunii de favorizare a făptuitorului, în condițiile în care se reține că martorul nu a comis și alte acțiuni concrete de ajutorare a făptuitorului, de natura celor care constituie elementul material al laturii obiective a infracțiunii de favorizare a făptuitorului⁵.

116. În privința infracțiunii de obstrucționare a justiției, subiectul activ nu este calificat, cum este subiectul activ al infracțiunii de mărturie mincinoasă, iar varianta omisivă, prevăzută de art. 271 alin. (1) lit. b) din Codul penal, se referă la refuzul de a pune la dispoziție organului judiciar date, informații, înscrisuri sau bunuri deținute, solicitate expres, persoana fiind avertizată în prealabil asupra consecințelor faptelor sale, refuzul martorului de a da declarații neputând fi asimilat refuzului la care se referă norma de incriminare mai sus menționată.

117. Dacă refuzul de a furniza informații este reținut în sarcina unui martor, se poate reține infracțiunea de mărturie mincinoasă (dacă sunt îndeplinite condițiile prevăzute de art. 273 din Codul penal), iar nu obstrucționarea justiției⁶.

118. Raportând cele expuse la situația la care se referă întrebarea prealabilă, se constată că, din momentul în care martorului i se aduc la cunoștință de către organul judiciar faptele sau împrejurările de fapt care fac obiectul probațiunii și cu privire la care urmează să fie audiat, precum și obligațiile procesuale, refuzul de a fi audiat, în măsura în care nu se întemeiază pe o dispoziție legală care să îi confere acest drept, întrunește condițiile de tipicitate ale infracțiunii de mărturie mincinoasă în varianta omisivă prevăzută de art. 273 alin. (1) din Codul penal.

PENTRU ACESTE MOTIVE

În numele legii

DECIDE:

Admite sesizarea formulată de către Curtea de Apel București — Secția I penală în Dosarul nr. 11.935/3/2024, prin care se solicită pronunțarea unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea următoarei chestiuni de drept: „În interpretarea dispozițiilor art. 273 din Codul penal, sunt întrunite elementele constitutive ale infracțiunii de mărturie mincinoasă în cazul în care o persoană citată în calitate de martor în procesul penal refuză, înainte sau după depunerea jurământului, să facă orice fel de declarații?”, și, în consecință, stabilește:

În interpretarea dispozițiilor art. 273 din Codul penal, sunt întrunite condițiile de tipicitate ale infracțiunii de mărturie mincinoasă în cazul în care persoana citată în calitate de martor în procesul penal, după ce i-au fost aduse la cunoștință faptele sau împrejurările de fapt pentru dovedirea cărora s-a dispus sau s-a încuviințat audierea sa, precum și obligațiile procesuale care îi revin, refuză, înainte sau după depunerea jurământului sau a declarației solemne, să dea declarații și nu se află într-unul dintre cazurile prevăzute de art. 116 alin. (3), art. 117 alin. (1) și art. 118 din Codul de procedură penală.

Obligatorie de la data publicării în Monitorul Oficial al României, Partea I, potrivit art. 477 alin. (3) din Codul de procedură penală.

Pronunțată în ședință publică astăzi, 23 martie 2026.

PREȘEDINTELE SECȚIEI PENALE
A ÎNALTEI CURȚI DE CASAȚIE ȘI JUSTIȚIE
ELENI CRISTINA MARCU

Magistrat-asistent,
Florin Nicușor Mihalache

⁵ Mihail Udroui, *Sinteze de drept penal. Partea specială*, ediția 6, vol. II, p. 921.

⁶ Cristina Rotaru, Andra Roxana Trandafir și Valerian Cioclei, *Drept penal. Partea specială II. Curs tematic*, Editura C.H. Beck, ediția 6, 2022.